

Hrvatska i Europska unija – Treba li Republika Hrvatska ući u Europsku uniju?

Stjepan Kušar

e-mail: sni.kusar@bluewin.ch

UDK: 940:301.173

Stručni rad

Primljeno: 30. travnja 2006.

Prihvaćeno: 10. svibnja 2006.

U članku se razmatra pitanje ulaska Hrvatske u Europsku uniju te problemi koji se u vezi s tim nameću. Stanje je u samoj EU takvo da je jasno kako ulazak u nju ne ovisi samo o tome da kandidati ispune postavljene kriterije za ulazak, nego možda još i više o samim odnosima snaga u EU te o stavovima njezinih stanovnika prema »Euro-

pi«. Pokazuje se da Republika Hrvatska treba ući u EU, ali su stavovi i odnosi snaga takvi da će, po svemu sudeći, taj ulazak biti moguć samo u »balkanskome paketu«. Zato je za Hrvatsku presudno važno kakve će odnose izgrađivati sa svojim balkanskim susjedima te kakvu ulogu u tom kolopletu snaga ona može i treba odigrati.

Ključne riječi: Hrvatska, EU, Balkan, globalizacija, demokracija.

Uvodne napomene

Možda ne bi trebalo posebno isticati ali, za svaki slučaj, neka ipak bude rečeno: sintagma »Hrvatska i Europska unija« (EU) nije isto što i sintagma »Hrvatska i Europa«, jer EU nema pravo za sebe svojatati naslov Europe. Takozvani Balkanski poluotok jest Europa, bez obzira na to kako se na njemu smještala i shvaćala Hrvatska i kako je drugi gledali. On je Europa ne samo u geografskome nego i u kulturalnome smislu, bez obzira na to koliko on uglavnom zbog višestoljetne osmanlijske vladavine i bivšega komunizma zaostajao za zapadnoeuropskim kulturalnim standardima. Baština latinskoga kršćanstva te grčkoga, slavenskoga i rumunjskoga pravoslavlja tvori temeljnu sastavnicu europske kulture, bez obzira na to koliko pravoslavlje izgle-

dalo udaljeno od »Europe« kad je se gleda uobičajenim i prosječnim zapadnoeuropskim pogledom, pogledom koji, nažalost, sve više gubi potrebnu širinu kojom se uvijek ponosio. Prema tome, kako god stvari išle, na ovome valja uvijek ustrajati: mi jesmo dio Europe, makar nismo i makar ne bili članicom EU.

Naslov i podnaslov ovoga razmišljanja ne odnose se na isto. Naslov upućuje na to da je Hrvatskoj EU nezaobilazni partner u gospodarskoj, kulturalnoj i političko-sigurnosnoj razmjeni. To je dano – i zadano – samim geopolitičkim položajem Hrvatske i tu se nema što mijenjati. Kad bi se ostalo na sadašnjemu političkom trenutku, Republika Hrvatska bi svakako trebala svim silama razvijati sve veze s EU štiteći svoje državne i nacionalne interese, što uostalom, čine sve zemlje EU, kao i one izvan nje. No pitanje je hoće li i treba li to tako ostati – i na to cilja podnaslov ovoga teksta. Podnaslov je namjerno sročan kao pitanje, jer nije otprve i samo po sebi jasno da na njega treba pozitivno odgovoriti, pa stoga i podnaslov pozitivno formulirati. Ako ne prije, a ono svakako nakon referenduma o Ustavu EU, održanog u Francuskoj i Nizozemskoj, koji je doživio odbijenicu većine pučanstva obiju zemalja, nije baš posve jasno kako će se EU razvijati u svojim sadašnjim granicama i sastavu. Ne govori se, naime, i ne piše samo o zastoju razvoja nego i o krizi opstanka takovrsne EU kakovrsno je ona bila zamišljena i izgrađivana.

Raskorak i dvojbe

Dakako, nitko ne govori ozbiljno o raspadu EU, ali je više nego očito da postoje barem dvije ili više »brzina«, kojima se istodobno »vozi« u EU. Jedna je ona političara i bruxelleskih politbirokrata, koji imaju puna usta Europe gotovo kao jedne države, a druga (ili više njih) jest »brzina« pučanstva pojedinih zemalja u kojima ljudi očito ne slijede ono što političari misle i govore, nego imaju svoje iskustvo i svoju viziju vlastite nacionalne i europske zbilje, pa u skladu s time odlučuju – i ruše ono što su »prvobrzinci« smislili. No, u međuvremenu se primjećuje kako europska retorika, primjerice francuskih političara, koji ulaze u predizbornu predsjedničku kampanju, osjetno slabi, gotovo da je i nema – znak da su zapravo u nedoumici s obzirom na to kako im valja postupati ako žele dobiti glasove pučanstva koje

je odbilo Ustav EU i u isto vrijeme ostati vjerni svojemu prije proklamiranom europskom opredjeljenju. Valja očekivati da bi i u nekim drugim zemljama moglo biti slično (primjerice u Nizozemskoj, Velikoj Britaniji, Danskoj, Italiji...). A to svakako daje misliti hrvatskim političarima, crkvenomu vodstvu i stanovništvu. Taj raskorak u brzinama bjelodan je na primjeru zajedničke monete – eura, koji je optuživan kao glavni krivac za recesiju i poskupljenje životnih troškova i proizvodnje (primjerice u Njemačkoj, Italiji i Francuskoj). Štoviše, postaju glasnim želje za povratkom DEM-a i lire, jer bi se u tom slučaju vjerojatno lakše provela određena devalvacija koja bi omogućila nove investicije u proizvodnju i izvoz jeftinije robe – dakako, pod pretpostavkom da druge zemlje ne uvedu protekcionizam i ne povise carine na tu robu. Spomenuta je optužba logična posljedica obećanja političara prije uvođenja eura: kako će porasti blagostanje i smanjiti se nezaposlenost te se povećati trgovinska razmjena. No, budući da blagostanje opada, a nezaposlenost raste, razumljivo je da pučanstvo u Italiji, Francuskoj i Njemačkoj optužuje euro kao krivca. Zaboravlja se, međutim, ipak priličan gospodarski rast u Irskoj i Španjolskoj, kao i krize i problemi u zemljama koje nemaju euro (Japan, Velika Britanija).

S *crkvenoga* motrišta bilo bi naivno misliti kako je jedan od razloga zašto je Ustav EU pao na ispitu kod pučanstva bio taj što se kršćanska baština samo tu i tamo stidljivo, kao visibaba u snijegu, pojavljivala u tekstu. Pučanstvo u Francuskoj i Nizozemskoj očito ne žuljaju kršćansko ime i baština i nije otklonilo Ustav zbog propusta ili zatvorenosti s tim u vezi. Mnogo su mu važnija pitanja vezana uz nezaposlenost i životni standard te odnos prema drugome – strancu – kojega doživljavaju kao prijetnju vlastitu standardu, a ne kao obogaćenje u raznovrsnosti. Prema tome, ako se želi govoriti u prilog ulasku Hrvatske u EU, onda valja voditi računa o tome da će i na nas pasti ksenofobna sjena stanovnika EU te razmisliti o tome kako joj se othrvati i što se sve pritom riskira. Osim toga, valja biti trijezan i ne mahati našim navodnim ili stvarnim kršćanstvom kao »europskom iskaznicom« – tzv. Europljanima to je posve svejedno. Katoličko kršćanstvo u EU mnogo je izgubilo i još uvijek brzo gubi na uvjerljivosti (a da ovdje ne moramo ulaziti u raspravu oko razloga zašto je tomu tako). Priznaje se, doduše, povijesna dimenzija spomenutog, ali je ona gledana vrlo diferencirano u svojim pozi-

tivnim i negativnim doprinosima. Ne prešućuje se stvarni vjerski totalitarizam koji je u Europi vladao i koji je Crkva na svoj način podupirala svojom manje ili više čvrstom spregom »trona i oltara«. K tomu, u postmodernističkoj optici sumnjičavo se gleda kršćansko-katolička pretenzija na istinu i sumnjiči je se barem za potencijalni totalitarizam i nesnošljivost, pa kršćani imaju muke dokazati suprotno. Oni bi zapravo morali reći s tim u vezi: »Budućnost je naša stvar« te u praksi dokazati kako su sva takva sumnjičenja i bojazni neopravdane. Za to, međutim, nisu dostatni iskazi crkvenoga učiteljstva, nego se traži uvjerljiv kršćanski život i postupanje kao i konstruktivni, ostvarivi prijedlozi za izgradnju zajedničkoga europskoga doma.

Dosadašnji iskazi o Hrvatskoj i EU u nas, nažalost, ne pokazuju ni dovoljno vidljivo ni dovoljno uvjerljivo što naša zemlja može pridonijeti u tome smislu. Naši političari prije, a sada još više, ostavljaju dojam kako je za njih (te u njihovoj optici i za građane Republike Hrvatske) EU »obećana zemlja« ulaskom u koju ćemo riješiti sve svoje probleme i povećati blagostanje. EU, međutim, ne želi imati jedan problem više (vidi se kakav su joj problem novopridošle države), nego pita o mogućim pozitivnim doprinosima koje svaki kandidat donosi. Oni koji vode našu zemlju moraju EU jasno pokazati koji je i kakav »hrvatski miraz«, a stanovništvu Republike Hrvatske iskazati cijenu tog ulaska. Što se sve zapravo krije u tisućama stranica dokumenata koje valja potpisati pri ulasku u EU?

Hrvatska u globalizaciji

Proces tzv. *globalizacije* ili *mondijalizacije* kao gospodarsko-trgovačko-financijskoga povezivanja zemalja svijeta, ovdje u prve redu europskih zemalja, već je prije prekoračio hrvatske granice, čemu je znakom rasprodaja privlačnih lokaliteta na našoj jadranskoj obali te razni manje ili više sumnjivi gospodarski projekti (primjerice stari-novi naftovod prema Jadranu), u koje se nastoji uključiti našu zemlju a da se pritom nedovoljno kritički odvagaju gubitci i dobitci, niti se stvari dovoljno transparentno predstavljaju u javnosti. Naravno, u tržišnoj utakmici ništa se ne poklanja i sve se može prodati, odnosno kupiti – to vrijedi kao načelno pravilo, kojemu se svim silama nastoji

oduzeti svako ograničenje, odnosno iznimka. Prema tome, da bismo se još više globalizirali, ne moramo ući u EU, ali možda moramo u nju ući da bismo se bolje zaštitili od tzv. divljega kapitalizma i diktature tržišta. I to možemo tako da kvalitetnim zakonima i pregovorima reguliramo tržište. EU će nam nameštati svoja pravila koja u prvome redu nisu skrojena da bi štitila naše interese i zadovoljila naše potrebe. Ne valja EU zagovarati kao obećanu zemlju, valja je kritički promatrati i dobro vidjeti njezine unutrašnje probleme koji će se svakako odraziti na naš život ako uđemo u EU, a hoće li se možda manje odraziti ako u nju ne uđemo, drugo je pitanje. Po sebi, naime, ne moramo ući u EU niti prihvatiti tuđa pravila igre kao svoja pravila, ali su procesi povezivanja takvi da će i onima koji ostaju izvan EU, a kane s njome trgovati, njezina pravila sjesti za vrat, jer – što stoji europske politbirokrate da prema »sitnišu« kao što smo mi primijene protekcionaške mjere s obzirom na uvoz i izvoz robe i usluga? Švicarci ne misle tako i vrlo uporno i za sada uspješno brane svoje interese. Oni znaju da im Veliki susjed ne znači samo opasnost nego i šansu. Opasnost nastoje otkloniti, a šansu iskoristiti. Mi, nažalost, nemamo švicarsku financijsku i drugu težinu, pa nas se stoga baš mnogo i ne pita. Od Švicaraca bismo, međutim, mogli naučiti kako se pametno može prodavati i istodobno razboritim zakonima i propisima štititi vlastito prirodno blago. Nemam dojam da smo se u tome smislu dobro pripremili za »rasprodaju« naših strancima zanimljivih lokaliteta. A mogli smo... i možda još uvijek možemo.

Sve u svemu i općenito govoreći, ušli mi ili ne ušli u EU, globalizacijski utjecaj i postupci, kakvi su se u EU uvriježili, djelovat će i na nas. Valja razmisliti što dobivamo, a što gubimo ako uđemo, odnosno ako ne uđemo.

Jedno je pritom u svakom slučaju važno uočiti: EU je, doduše, zamišljena i stvorena na osnovama stanovitoga socijalnoga angažmana za boljitak i sigurnost pučanstva njezinih zemalja, ali je, što dalje, to više vođena načelima liberalizma koji nema mnogo smisla za socijalnu problematiku. Sada se pak ni u samim EU zemljama ne vidi kako bi se i odakle tzv. socijala trebala financirati. Kao što je vidljivo u Francuskoj, Njemačkoj i Beneluksu, ni tzv. socijalističke partije to više ne znaju, jer ne predlažu nikakve koherentne i uvjerljive programe s tim u vezi. Prema tome, hrvatska će »socijala« s te strane, zasigurno,

doživjeti udarce, bez obzira na to ušla naša zemlja u EU ili ne. Dakako, s tom razlikom da, ako uđe, ti udarci možda mogu biti lakše kontrolirani, jer ipak postoje neki zajednički zakoni, negoli ako ne uđe, jer u tom slučaju može joj se dogoditi da bude ekonomski držana područjem »divljega lova« onih koji joj u njezinu siromaštvu pod nosom budu mahali novcem.

Takozvane *europske integracije*, gledane unutar same EU, ići će mnogo sporije i nesigurnije negoli se prije mislilo, upravo zbog gore spomenute razlike u brzinama između političara i pučanstva te između samih zemalja EU. Još uopće nije jasno kako će se taj raskorak odraziti na razvoj EU i hoće li političari uspjeti zadobiti i sačuvati vjerodostojnost u očima pučanstva – jaz između jednih i drugih sličan je jazu između centralnoga crkvenoga vodstva na jednoj strani i tzv. laičke baze i dije-la klera na drugoj. Najnoviji neuspjeh bruxelleskoga sastanka, Blairova tvrdoglava, ali uspješna upornost obrane britanskih interesa, te Bushova potpora jakoj EU, ne obećavaju ništa dobra. Kad Amerikanac hvali EU i želi je jačom, znači da mu odgovara takva kakva jest, ili još slabija. Njemu je, naime, u interesu da što uspješnije progura svoj liberalistički model života i djelovanja. Jaka EU to mu ne bi dopustila, jer bi pokazivala svoju samosvijest i snagu. Slaba pak, koju želi jakom, bit će spremna na suradnju s njegovim kapitalom i popuštati će njegovim interesima odvajajući što mora žrtvovati da bi sačuvala neki svoj minimum. Drugim riječima, anglo-američka liberalistička trgovačko-financijska i gospodarska ideja još će jače stisnuti, uglavnom za sada ipak prema »socijali« orijentiranu, kontinentalno-europsku ideju.

Ući ili ne ući u EU?

Pod pretpostavkom da uđemo – dakako, ako budemo mogli zadovoljiti sve uvjete koji nam budu postavljeni¹ – morat ćemo se bez uvijanja podvrgnuti diktatima iz Bruxellesa na svim za državu vitalnim područjima.

¹ Vjerojatno će biti još nekih novih uvjeta, uz ove do sada poznate; nakon francuskog referenduma poručeno je Rumunjima i Bugarima neka se previše ne žure; ima vremena, stvar će se još malo više za njih otegnuti negoli se prije mislilo.

Što će biti s našom slabom *poljoprivredom* pred najezdom poljoprivrednih i stočarskih proizvoda iz velikih EU zemalja, možemo samo zamisliti. No možda sve i nije tako crno: dobit ćemo određenu pomoć za razvoj nekih grana stočarstva i ratarstva, ali ćemo morati zadovoljiti europske standarde i podvrgnuti se njihovoj kontroli. Mislimo da bi to bio dobitak, ali ne znam kako će se naše stanovništvo u svemu tome disciplinirati. Neki dosadašnji pokušaji (u Slavoniji) pokazuju da ljudi ulažu velike napore da stvar pokrenu ako im je izgledno da će doći do nekog dobitka. Mnogo su nam veći problem u svemu tome nepoštenje i potplaćivanje hrvatskih birokrata koji traže svoj postotak od investitora. I tu smo kod druge točke. Ulazak u EU pretpostavlja spremnost dubokoga mijenjanja naših *pravnihih propisa* i pravno-ga funkcioniranja državnih ustanova i ljudi – njihovih nositelja – na svim razinama. Diktat EU imao bi s te strane, formalno gledano, veliko odgojno djelovanje, pravi protukorupcijski lijek (dakako, sve pod pretpostavkom da su europski politburokrati otporni na korupciju, što baš nije posve sigurno, jer se uvijek tu i tamo može čuti kako im financije čudno »cure«). Vjerujemo da bi to bilo vrlo dobro. Ne znamo kako se to može izvesti – oštrom kontrolom? – niti znamo kakve bi to rezultate donijelo na kratke staze. Na duge staze mislimo da bi bilo pozitivno. Koliko bi pak to ograničilo našu unutrašnju pravnu autonomiju, također ne znamo, ali znaju pravnici. Pravilo je ovo: svatko se odriče jednoga dijela (kojeg i kolikog?) svoje suverenosti, da bi participirao u zajedničkom EU kolaču. Ne zvuči tako loše, ali Englezi pokazuju da je možda ipak bolje više vjerovati u svoj, negoli u zajednički kolač. No oni su jaki, a mi...? U svakom slučaju, valja dobro proučiti sve one tisuće stranica koje se ulaskom potpisuju. Čine li to oni koje smo izabrali da nas vode i polažu li o tome na doličan način račun onima koji su ih izabrali?

Što se pak tiče *industrije*, tu bismo vjerujemo, također bili na dobitku, ali bi valjalo pripaziti da pri EU »izvoženju tvornica« (tj. pri provedbi dislokacije tvornica i poduzeća, što se već dobrano događa) ne dobijemo bilo što, napose ne ono što bi još jače oštetilo naš okoliš. Imamo li političare i gospodarstvenike koji se umiju i hoće boriti za to? Ako su političari i gospodarstvenici spremni za nekritičko primanje svega što obećava novac (tj. liberalno!), onda bi se morale mnogo više aktivirati udruge građana, odnosno civilno ili građansko društvo, i praviti pritisak na

političare i gospodarstvenike da uzmu u obzir mišljenje građana. Tu bi također angažman *crkvenoga vodstva* i njegovih tijela u nas, bio na mjestu. U svakom slučaju, to pokazuju Crkve na Zapadu od kojih naša Crkva može mnogo naučiti. Iz iskustava zapadnih zemalja, u kojima udruge civilnoga društva idu sve do tzv. građanske neposlušnosti kada to smatraju potrebnim, mogu također mnogo naučiti i udruge građana u nas. Smatramo, dakle, da bi se i tu moglo nešto dobiti u smislu posvješćivanja građanske (samo)odgovornosti, što je u nas još u zametku.

Vjerujemo da bi i u *turizmu* došlo do još nekih pomaka, premda nam se čini da je ta gospodarska grana u nas već toliko »globalizirana«, da se neće dogoditi nešto bitno novo, samo što će se zanimljiva područja još više rasprodavati. Možda ni to ne bi bilo tako strašno kako se na prvi pogled čini kad bi se u tom poslu pravno bolje zaštitili interesi šire društvene zajednice. To je zadaća koju trebaju apsolvirati pravnici i političari, ali pod budnim okom udruga civilnoga društva. Za sada se samo primjećuje katastrofalni manjak transparentnosti u svim tim poslovima i transakcijama. Politika »svršenoga čina« postala je pravilom, pa se troši golema snaga da bi se promijenilo ono što je loše i brzopleto dogovoreno.

Kulturalna razmjena ulaskom u EU dobila bi bolje šanse za razvoj i nadoknadu naše slabe prisutnosti i poznatosti u svijetu. Još smo, naime, uvijek u jugoslavenskoj sjeni koju bi valjalo rasvijetliti, tj. ukloniti. Tu su šanse velike i trebalo bi ih iskoristiti. Valja priznati da je već mnogo učinjeno, kad se stvar mjeri onime što se radilo za vrijeme Jugoslavije, ali nedovoljno ako se gleda na stvarni zaostatak. Pokazuje li do sada učinjeno dovoljno jaku volju obnašateljâ vlasti da doista svim silama potpomognu prijeko potrebnu kulturalnu razmjenu s drugima? U svakom slučaju, valja odati priznanje mnogima koji se nesebično zalažu u ovakvom uprisutnjivanju Hrvatske.

O eventualnim *gubitcima* već je usput bilo riječi. Najveću opasnost vidimo u tome da formalno postanemo opet neko predziđe, tj. ovoga puta jedna od zemalja *vanjskoga pojasa* kojom će se EU jezgra tzv. zemalja-utemeljiteljica štititi i gdje će moći u nekoj mjeri eksperimentirati na područjima industrije, školstva, privatizacije itd. Tendencija prema takvom gledanju naspram novih članica jasno se očituje kad se promatraju primjerice neke reakcije Austrije na ono što bruxelleski politbirokrati nameću

ili zahtijevaju ili kritiziraju (slično je i u najmlađim članicama EU). To znači da ćemo se morati pokoravati jačima. Naime, majorizacija jakih u EU Parlamentu nije posve otklonjena, tj. oni će imati prigodu da malim zemljama nameću i ono što njima nije u interesu, ali će biti predstavljeno kao stvar koja je u interesu većine zemalja EU, odnosno *većine stanovništva* EU, pa će onda kad-tad i mali od toga imati koristi. Valja vidjeti kako se tomu može izbjeći ili kako se to zajedno s drugim zainteresiranim može kontrolirati, odnosno koliko to »košta«...

Što se pak *religijske* strane ulaska tiče, mislimo da tu nema nekih bitnijih problema ni opasnosti. Prednosti i nedostaci naše dosadašnje globaliziranosti već su na tom području dovoljno vidljivi – otkako je k nama šezdesetih godina prošloga stoljeća došla DEM (sada euro), s njome je došao i njezin duh koji nas je sve manje-više zahvatio. To znači da će Crkva vjerojatno i dalje (bezuspješno) grmjeti protiv liberalizma i konzumizma koji će i dalje rasti, jer je to u logici tržišta koje je, kako se čini, nezahvatno. Tu, međutim, valja razumjeti i prihvatiti ulogu udruga civilnoga društva (htjela-ne htjela Crkva će biti smještena na tu »stranu«) i dizati glas te djelovati u interesu zajednice i vjere. Okupljanja na srednjoeuropskoj razini dobra su prigoda za razmjenu iskustava i učenje od drugih. Valja ih iskoristiti i biti uporan na svim područjima javnoga života koja se vjernicima otvaraju te isticati vlastitu prisutnost konstruktivnim doprinosima i kritičkim reagiranjima. Ne treba se bojati tzv. nekršćanske ili laicističke EU – taj je duh u nas već dobro prisutan i ne treba se zanositi našom hrvatskom »kršćanskom« dušom, nego valja vidjeti i pratiti sve duhovno-kulturalne mijene u držanju naših ljudi te na to reagirati prijedlozima, a ne galamom i zgražanjem. Crkva tu ima neizmjereno široko polje rada, ali se bojimo da je još uvijek, mentalitetno, pod utjecajem samoupravno-komunističke zavjetrine koja joj je »omogućivala« da eventualno kuka i galami zatvorena u »sakristiju«. U novom se pak ozračju nije baš snašla i nije se umjela uvijek pravodobno i primjereno suprotstaviti pokušajima korištenja kršćanstvom u političke svrhe, pod krinkom zaštite nacionalnih interesa. Ako se stanje za kršćane u nas i u svijetu pogoršava, oni ipak ne smiju odustati od iznošenja svojega nauka koji se temelji na Kristovu Evandelju i od djelovanja koje je s njim u skladu. Laicizam nije komunizam, on ne zatvara mogućnosti djelovanja, a njegovu hiperkritičnost

i sarkazam kršćani najbolje prevladavaju – djelima (kao i u prvo doba u Rimskome carstvu). No, otvoreni su također prostori argumentirane rasprave, pa valja u nju ući i u njoj se dokazati. Pritom treba pobijediti vlastiti strah i nesnalaženje te aktivno odgovarati na izazove, a ne povlačiti se u bjelokosnu kulu povijesnih i inih zasluga, niti u samosažno kukanje zato što nas drugi ne shvaćaju onako kako bismo mi željeli biti shvaćeni. »Moramo u prvom redu biti solidarni s današnjim čovjekom. Za prošlost ne odgovaramo mi. Za budućnost ćemo odgovarati. Zato i s poviješću možemo biti samo toliko solidarni, koliko je ona sama solidarna s budućnošću, tj. koliko je otvorena prema budućnosti i za budućnost« (V. Bajsić).

Balkanoglobalizacija

Hoćemo li i kada i kako *stvarno ući u EU*, još se – svim obećanjima i već danim potpisima usprkos – čini neizvjesnim, jer zapadnoeuropska politička scena uporno pokazuje da ćemo se najprije vjerojatno ipak morati »balkanoglobalizirati« s drugim zemljama bivše Jugoslavije i eventualno s Albanijom, pa ćemo potom biti priključeni vanjskom pojasu EU koji se stvara od niza zemalja, od Slovačke, Rumunjske i Bugarske, eventualno i Turske pa do Jadrana. Mislimo da je to, u smislu »real-politike«, prvi korak koji ćemo biti *prisiljeni* napraviti i prema kojemu se već ide trgovinom i možda stvaranjem carinske unije između tih zemalja (CEFTA). Govor o istočnom i zapadnom Balkanu za nas znači da nećemo sami i bez drugih oko nas ući u EU. Pretpostavka je da se zadovolje svi zahtjevi koje EU postavlja gledom na naše odnose sa susjedima. EU je najjednostavnije da nas uključi »u paketu«. Usprkos nedavno potpisanim dokumentima, EU može i dalje čekati da se prilike na »zapadnom Balkanu« – kojemu je, prema mišljenju nekih, Beograd prirodna metropola – tako srede da cijeli taj »paket« uđe u EU. Vjerojatno je da će postupiti na taj način, ako ni zbog čega drugoga, onda zbog svojih unutrašnjih problema koje moraju riješiti.

Valja se, dakle, pribojavati da nam je balkanoglobalizacija, realno gledano, najbliža budućnost. Ona nam se nameće izvana. Ako joj se ne možemo othrvati tako da je posve obeskrjepimo i odbacimo, onda je valja aktivno prihvatiti, a ne pasivno podnijeti. To znači:

- potrebno je otvarati prostore suradnje s tim zemljama i izvući najbolje što se može, štiteći vlastite interese. Valja biti budan i spreman na rizik te iskoristiti mogućnosti;
- ako Hrvatska na tom prostoru ima stanovitu kulturalnu i gospodarsku prednost pred drugima, valjalo bi to iskoristiti i dokazati se upravo kao kulturalna, politička i gospodarska sila koja drugima oko sebe pomaže da lakše idu naprijed u tome smjeru. Hrvatskoj se ne smije dogoditi ono što ju je zateklo izlaskom iz Austro-Ugarske i ulaskom u Jugoslaviju: htjela je – barem u glavama svojih jugoslaven-ski orijentiranih političara – u nekom smislu kulturalno i politički povezati i »europeizirati« susjede, a zapravo je doživjela svoju »balkanizaciju«;
- najnoviji rat, kao ni prijašnje ratove, ne treba zaboraviti, ali ne treba ni stalno u to dirati i prekapati, nego prepustiti povijesnoj znanosti da nepristrano osvjetli prošlost. Pravda na ovome svijetu po svoj prilici neće biti zadovoljena, ali otvoreno suočavanje s prošlošću rasteretit će nas za nove korake u budućnost. To vrijedi i za naše susjede...;
- valja trgovati i razmjenjivati robu i poraditi na ponovnome povezivanju ljudi i ustanova, ali pritom također poštovati ritmove koji su pojedincima i skupinama prihvatljiviji; izgradnjom pravne države i razboritom pragmatičnom politikom u odnosu prema susjedima valja pokazati kako nema potrebe ni za kakvim »balkanskim žandarom«.

Ostaje razmotriti pitanje jeftinije radne snage koja i u Hrvatsku dolazi s istoka te reakciju našega stanovništva na prisutnost tih došljaka (npr. Rumunja, ali i drugih, sve do Kineza!). Bojim se da nismo otporni na ksenofobiju i da ćemo i mi, poput Francuza, naći svojega »poljskoga limara« (*plombier polonais*) koji Francuzu jeftinim radom navodno uzima kruh... (u međuvremenu su i Poljaci dobili svojega »ukrajinskog limara«!). Ništa čudno, kad je svima teško. No može li se drukčije reagirati? I ako se može, hoće li se? U kriznim vremenima uvijek se reagira skraćeno, tj. traženjem krivca i okrivljavanjem drugih.

Samim time već je odgovoreno na pitanje o mogućnosti da Hrvatska ostane na švicarski ili koji drugi način (koji? Enver-Hodžin albanski? Frankov španjolski?) sama za sebe. Mislimo da je onaj prvi nemoguće ostvariti, a ovaj drugi da nije nimalo

poželjan. Uostalom, ni Albanija nije više što je nekad bila (hvala Bogu!). Čini se da bi u tom kolopletu bilo najbolje kad bismo ostali sami za sebe i maksimalno iskoristavali sve mogućnosti koje imamo u susjedstvu i u samoj zemlji. No, koliko vidimo, to ni Švicarcima ne polazi za rukom. Zato se valja pripremiti za duge i mučne pregovore, najprije na razini balkanoglobalizacije, a potom i »šire«. Kuknjava i predbacivanja tu ne pomažu, valja pribitati svu raspoloživu racionalnost i snagu te ući u izgradnju budućnosti zajedno s drugima oko sebe. Stečena povijesna iskustva ne trebaju nam biti poukom u smislu izolacije i povlačenja u sebe, jer to ne samo da nije plodonosno nego je i nemoguće u našim uvjetima. Naprotiv, polazeći od njih, valja vidjeti kako ne ponoviti stare pogrješke te kako više racionalnosti i pragmatike u izgradnji vlastita doma otvara prostore suradnje s drugima.

Summa summarum, u EU treba ući ne zato što je to idealno i najbolje, nego zato što je to najmanje od svih drugih zala, a ipak otvara neke šanse koje inače ne bismo imali. Ne vjerujemo da su mogući položaj i držanje, primjerice Švicarske, jer nemamo te težine ni takav geo-politički položaj, niti smo EU toliko i u nekom takvom smislu »zanimljivi«. Dvojimo o našoj mogućnosti da nametnemo EU poseban i za nas povlaštenu tretman izvan »balkanskoga paketa«. U svakom slučaju, ne vidimo da je itko u nas do sada ponudio uvjerljiv politički i gospodarski program kako bi to valjalo izvesti. Još je manje vidljivo i barem u začetcima i s osjećajem za realnost pokazano, kako bismo mogli ostati sami, bez ulaženja u EU, a da ujedno budemo istaknuti kao važan partner za EU i istodobno ne postanemo područjem globalizacijskoga »divljega lova« koji je, kako se čini, ipak već na djelu. Udruge civilnoga društva, koje bi valjalo što jače poticati i promicati, ovdje mogu i trebaju odigrati važnu ulogu kritičkoga korektora i poticatelja političkoga samoosvješćivanja naših ljudi koje, nažalost, političke stranke, i ne htijući, guraju u sve veću političku apatiju. Kako sada stvari stoje, EU ima vremena. Primjetno je kako neki već žale što su se toliko požurili s uključivanjem novih članica 2004. godine, pa će novi kandidati po svoj prilici još za neko dulje vrijeme ostati u čekaonici. Nedavni potpisi bitno ne mijenjaju to stanje jer EU može pooštravati kriterije ulaska, odnosno strogost svojih sudova o tome jesu li i koliko ti kriteriji u nas ostvareni. To će najvećim dijelom ovisiti o stanju u samoj EU. Komunističko-albanski tip izolacije niti je poželjan niti je mo-

guć, jer smo već prilično i nepovratno globalizirani i jer bi to značilo enverhodžinsku ili neku drugu (možda »pokršćanjenu«?) diktaturu. Nešto slično već smo imali prigode »uživati«, pa vjerujemo da se nitko u to ne želi vratiti. Slikovito rečeno: u kuću se ulazi kroz vrata koja otvara domaćin, no u nju se nužno ne mora ući, ali zato valja providjeti kako se zaštititi od nepogoda te kako u tim uvjetima rasti i razvijati se.

Zusammenfassung

Kroatien und die Europäische Union – Sollte die Republik Kroatien in die Europäische Union beitreten?

Im Artikel wird die Frage des Beitritts Kroatiens in die EU erörtert. Es werden diesbezügliche Probleme beleuchtet und die Lage in der EU beschrieben. Der Beitritt Kroatiens wird größtenteils von den Verhältnissen in der EU abhängen, obwohl in diesem Zusammenhang die Rolle der Kriterien für den Beitritt keinesfalls unterschätzt werden darf. Es zeigt sich, daß der Beitritt allem Anschein nach zusammen mit den benachbarten Ländern erfolgen wird. Daher ist für Kroatien entscheidend, welche Qualität die Beziehungen mit den Nachbarn haben werden und wie aktiv und kreativ Kroatien sich dabei verhalten wird.